

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Факультет педагогіки, психології та мистецтва

Кафедра мистецької освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

«_____» _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОПП 02 РИСУНОК

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 02 Культура та мистецтво

Спеціальність: 023. Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Освітня програма ОПП Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Форма навчання: денна

2024 – 2025 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «РИСУНОК»
розроблена на основі освітньо-професійної програми Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня першого
(бакалаврського) за спеціальністю 023. Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація

Розробники викладач Гусєва Любов Григорівна

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри
мистецької освіти

Протокол від «1» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри

Тетяна Миколаївна Стрітьєвич

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни «РИСУНОК» для студентів спеціальності
023. Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація за першим
бакалаврським рівнем вищої освіти. – ЦДУ імені В. Винниченка, 2024. – 13 с.

Ó Гусєва Л.Г., 2024 рік
Ó ЦДУ імені В. Винниченка,
2024 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 8,5	Галузь знань 023. Мистецтво та культура	Нормативна
Загальна кількість годин – 270	Спеціальність: 023. Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Рік підготовки
		2-й
		Семестр
		3-й, 4-й
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітня програма: Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	2 год.
	Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)	Лабораторні
		118 год.
		Самостійна робота
		150 год.
		Вид контролю:
		Екзамен

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни - дати комплекс знань, умінь та навичок з рисунку

Завдання вивчення дисципліни:

- вивчення закономірностей природи;
- усвідомлення принципів та методів реалістичного зображення об'ємної форми засобами рисунку;
- підвищення культури сприйняття студентів та формування високих естетичних потреб;
- розвиток творчих здібностей на основі пізнання різних рівнів художнього образу;
- розвиток цілісного сприйняття;
- опанування уміннями та навичками лінійно-конструктивної побудови, світлотіньового та тонального рисунку;
- оволодіння етапами виконання рисунку, виразними засобами рисунку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: принципи та методи реалістичного зображення, види рисунку; закономірності лінійної та повітряної перспективи, виразні засоби рисунку, методику виконання зображення

вміти: виконувати лінійно-конструктивну побудову зображення; виконувати світлотіньове й тональне вирішення зображення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі **компетентності**:

- Здатність здійснювати творчу діяльність на базі професійних знань та навичок, демонструвати розвинену творчу уяву, використовувати власну образно-асоціативну, стилістичну та пластичну мову художнього твору; формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей.

- Здатність демонструвати достатньо високий рівень творчої майстерності, розуміти основні шляхи інтерпретації художнього-пластичного образу у мистецтвознавчій, творчій та дослідницькій діяльності; інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі.

- Здатність інтегрувати професійні знання та навички і використовувати їх у процесі створення художнього твору, володіти різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах, впроваджувати сучасні способи відтворення, використовувати виразну мову образотворчого мистецтва в процесі власної професійної діяльності.

- Здатність сприймати новітні концепції в галузі образотворчого мистецтва, поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями. Здатність відтворювати традиційні та синтезувати сучасні технології в творах образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації.

- Розуміння закономірності творчого процесу: перебігу та етапів виявлення і втілення художнього образу за допомогою образотворчих засобів; розуміння особливостей художнього сприйняття: цілісного бачення, асоціативного, образного сприйняття; визначення етапів та послідовності реалізації художнього образу в мистецькому творі. Здатність до творчої уяви й образного мислення, художньої спостережливості, зорової пам'яті, виховання широкої художньо-естетичної культури і художнього смаку.

- Досконале володіння дисциплінами образотворчого циклу та здатність спрямовувати ці теоретичні знання та практичні навички на виконання роботи в матеріалі. Усвідомлення основних художніх особливостей зображально-виразних засобів та їх можливості у виявленні образу.

Очікувані (програмні) результати навчання:

- Знання матеріалів та технік образотворчого мистецтва; виражальних і виразних засобів, професійної термінології, етапів та методики виконання зображення.

- Усвідомлення теоретичних основ образотворчої грамоти для застосовування комплексного художнього підходу у створенні цілісного образу.

- Здатність аргументувати вибір матеріалів та техніки, зображальних засобів, різних мистецьких технік для вирішення практичного завдання, продемонструвати знання та розуміння зображальних і виражальних можливостей різних художніх матеріалів, що застосовуються у рисунку.
- Здатність здійснювати пошук, аналіз та оброблення інформації з різних джерел.
- Здатність застосовувати різноманітні мистецькі техніки, вміти намалювати натюрморт, пейзаж, голову, пів фігуру, фігуру людини в різних матеріалах.
- Вміння використовувати власну образно-асоціативну, стилістичну та пластичну мову, інтегрувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі, відтворювати традиційні та синтезувати сучасні технології образотворчого мистецтва та реставрації творів мистецтва.
- Уміння виконувати зображення з натури, по пам'яті, за уявою образотворчими засобами; працювати співвідношеннями; цілісно бачити, виділяючи головне виразними прийомами; виявляти за допомогою тону форму, об'єм, матеріал, світло і простір; володіти сформованими в процесі вправ професійними навичками зображення.
- Вміння визначати й оцінювати образотворчу діяльність у системі часово-зорових мистецтв, володіти образотворчою грамотою, фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, вміти аналізувати художні твори за різними критеріями.
- Вміння визначати форму художнього твору, матеріали та техніки виконання у відповідності до теми та ідеї художнього задуму, знаходити технологічне рішення, яке максимально відповідає задуму, оцінювати отримані результати та аргументувати творче рішення роботи в матеріалі, враховувати і використовувати при виконанні художнього твору властивості матеріалів, закони їх взаємозв'язку.
- Здатність використовувати відповідну термінологію, обговорювати факти та інтерпретації зрозумілою й чіткою мовою, застосувати це в презентаціях, есе та дипломній роботі
- Здатність використовувати власну творчу діяльність як засіб активного художньо-естетичного впливу на глядача, залучати глядача до творчого процесу та спілкування, обговорення проблем мистецького спрямування, дотримуватися у своїй діяльності сучасних принципів толерантності, діалогу і співробітництва.
- Здатність відповідально ставитися до виконуваної роботи, самостійно приймати рішення, досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики.
- Здатність свідомо ставитися до пізнавальної діяльності, до самонавчання та продовження професійного розвитку як умови розвитку творчої особистості та професійного зросту.
- Готовність розуміти кінцеву мету власного навчання, його етапи, цілі і завдання кожного окремого завдання з рисунку.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 4. Рисунок натюрморту

Тема 1. Рисунок натюрморту з різних за фактурою предметів

Тема 2. Рисунок різнорівневого натюрморту

Розділ 6. Зображення деталей голови людини

Тема 1. Рисунок гіпсового зліпку носа

Тема 2. Рисунок гіпсового зліпку ока

Тема 3. Рисунок гіпсового зліпку губ

Тема 4. Рисунок гіпсового зліпку вуха

Тема 5. Зображення гіпсової маски Венери (Аполлона)

Розділ 7. Зображення гіпсової об'ємної голови

Тема 1. Зображення гіпсової античної голови

Тема 2. Зображення гіпсової голови Гомера

Тема 3. Зображення черепа людини

Тема 4. Зображення екорше голови людини

3. Структура навчальної дисципліни

Тема		Л е к ц я	Л а б.	са м.
Розділ 4. Рисунок натюрморту				
Тема 1	Передача фактур та матеріальності в рисунку. Рисунок натюрморту з різних за фактурою предметів	2	10	
	Аналогічна постановка натюрморту			12
Тема 2	Рисунок різнорівневого натюрморту		10	
	Аналогічна постановка різнорівневого натюрморту			12
Розділ 6. Зображення деталей голови людини				
Тема 1	Рисунок гіпсового зліпку носа		10	
	Рисунок гіпсового зліпку носа. Зарисовки гіпсового зліпку носа в різних ракурсах			18
Тема 2	Рисунок гіпсового зліпку ока		10	
	Рисунок гіпсового зліпку ока. Зарисовки гіпсового зліпку ока в різних ракурсах			18
Тема 3	Рисунок гіпсового зліпку губ		10	
	Рисунок гіпсового зліпку губ. Зарисовки гіпсового зліпку губ в різних ракурсах			18
Тема 4	Рисунок гіпсового зліпку вуха		10	
	Рисунок гіпсового зліпку вуха. Зарисовки гіпсового зліпку вуха в різних ракурсах			18

Тема 5	Зображення гіпсової маски Венери		10	
	Зображення гіпсової маски Діани			12
	Всього	2	70	108
Розділ 7. Зображення гіпсової об'ємної голови				
Тема 1	Зображення гіпсової голови Аполлона		12	
	Зображення гіпсової голови Венери			10
Тема 2	Зображення гіпсової Гомера		12	
	Зображення гіпсової голови Вольтера			10
Тема 3	Зображення черепа людини		12	
	Зображення черепа людини в іншому повороті			12
Тема 4	Зображення екорше голови людини		12	
	Зображення екорше голови людини в іншому повороті			10
	Всього		48	42

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Передача фактур та матеріальності в рисунку.	2

4.3. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Рисунок натюрморту з різних за фактурою предметів	12
2	Рисунок різнорівневого натюрморту	18
3	Рисунок гіпсового зліпку носа	10
4	Рисунок гіпсового зліпку ока	10
5	Рисунок гіпсового зліпку губ	10
6	Рисунок гіпсового зліпку вуха	10
7	Зображення гіпсової маски Венери	8
8	Зображення гіпсової античної голови Аполлона	12
	Зображення голови Гомера	12
9	Зображення черепа людини	12
10	Зображення екорше голови людини	12
	Разом	118

4.4. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Рисунок натюрморту з різних за фактурою предметів.	12

	Аналогічна аудиторній постановка натюрморту	
2	Аналогічна аудиторній постановка різнорівневого натюрморту	12
3	Рисунок гіпсового зліпку носа. Зарисовки гіпсового зліпку носа в різних ракурсах	18
4	Рисунок гіпсового зліпку ока. Зарисовки гіпсового зліпку ока в різних ракурсах	18
5	Рисунок гіпсового зліпку губ. Зарисовки гіпсового зліпку губ в різних ракурсах	18
6	Рисунок гіпсового зліпку вуха. Зарисовки гіпсового зліпку вуха в різних ракурсах	18
7	Зображення гіпсової маски Діани	12
8	Зображення гіпсової античної голови Венери.	10
9	Зображення гіпсової голови Вольтера	10
9	Зображення черепа людини	10
10	Зображення екорше голови людини	12
	Разом	150

4.6. Методи навчання

Лекції, лабораторні заняття, самостійна робота.

Під час вивчення дисципліни «Рисунок» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування);
- практичні методи (вправи; практичні завдання).

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- метод опори на життєвий досвід;

– навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

– усного контролю;

– письмового контролю;

– самоконтролю та взаємоконтролю.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти. Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- екзамен;

- диференційований залік;

- кафедральний перегляд.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюється рівень знань, продемонстрований у відповідях; активність при обговоренні питань лабораторного заняття; результати практичної діяльності тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри.

Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

1 семестр

Поточне тестування та самостійна робота							Екзамен			Сума
Розділ 4		Розділ 6					Тео р	Тв.з.	Пе р	100
T1	T2	T1	T2	T3	T4	T5	10	10	10	
10	10	10	10	10	10	10				
70							30			

Максимальна оцінка 10 балів

0 – 1 бал:

- студент присутній на занятті,

- домашнє завдання не виконане, або виконане на низькому рівні і частково.

2 – 4 бали:

- студент не орієнтується в теоретичному матеріалі,
- не впевнено та не завжди відповідно застосовує поняття та терміни,
- не дотримується методичної послідовності виконання завдання,
- допускається значних порушень в передачі основних пропорційних співвідношень,
- допускає значні помилки у зображенні предметів відносно лінії горизонту,
- розуміє форму предметів та допускає значні порушення під час її графічного моделювання,
- допускається значних помилок у передачі характеру освітлення, світлотіні, тону, матеріальності,
- не вдало komponує зображення в аркуші
- не охайно, зі значним запізненням виконує завдання,
- домашнє завдання виконане частково та на низькому рівні.

5 – 6 балів:

- студент не завжди орієнтується в теоретичному матеріалі,
 - не завжди впевнено та відповідно застосовує поняття та терміни,
 - дотримується методичної послідовності виконання завдання під керівництвом викладача,
 - не впевнено передає основні пропорційні співвідношення, допускає незначні помилки у передачі перспективних скорочень,
 - уміє аналізувати та передавати зображення у відповідності до положення предметів відносно лінії горизонту, інколи допускає помилки у зображенні предметів відносно лінії горизонту
 - розуміє форму предметів та допускає порушення під час її графічного моделювання,
 - допускає погрішності в передачі характеру освітлення, світлотіні, тону, матеріальності,
 - аналізує та відповідно komponує зображення в аркуші під керівництвом викладача виконує завдання у відведений час
- домашнє завдання виконано частково та посередньо, або повністю та на посередньому рівні.

7 – 8 балів:

- студент добре володіє теоретичним матеріалом,
- розуміє та відповідно застосовує поняття й терміни,
- дотримується методичної послідовності виконання завдання,
- уміє аналізувати закономірності лінійної та повітряної перспектив і застосовує їх під час зображення
- уміє аналізувати та передавати зображення у відповідності до положення предметів відносно лінії горизонту,
- розуміє форму предметів та вправно її передає допускаючи лише незначні порушення, які самостійно виправляє,
- добре передає характер освітлення, світлотінь, тон, матеріальність,
- аналізує та відповідно komponує зображення в аркуші
- охайно та у відведений час виконує завдання

- домашнє завдання виконане на достатньому рівні у повному обсязі.

9 – 10 балів:

- студент досконало володіє теоретичним матеріалом, самостійно поповнює свої знання,
- розуміє та відповідно застосовує поняття й терміни,
- дотримується методичної послідовності виконання зображення,
- уміє аналізувати закономірності лінійної та повітряної перспектив і застосовує їх під час зображення
- уміє аналізувати та передавати зображення у відповідності до положення предметів відносно лінії горизонту,
- добре розуміє форму предметів та передає її засобами малюнку, відповідно передає характер освітлення, світлотінь, тон, матеріальність,
- самостійно аналізує та komponує зображення в аркуші
- охайно та у відведений час виконує завдання
- домашнє завдання виконане у повному обсязі та на достатньому або високому рівні.

2 семестр

Поточне тестування та самостійна робота				Екзамен			Сума
Розділ 7				Теор	Тв.з.	Пер	100
T1	T2	T3	T4	10	20	10	
15	15	15	15				
60				40			

Максимальна оцінка 15 балів

0 – 1 бали:

- студент присутній на занятті,
- домашнє завдання не виконане, або виконане на низькому рівні і частково.

2 – 4 балів:

- студент не орієнтується в теоретичному матеріалі,
- не впевнено та не завжди відповідно застосовує поняття та терміни,
- не дотримується методичної послідовності виконання завдання,
- допускається значних порушень в передачі основних пропорційних співвідношень,
- допускає значні помилки у зображенні предметів відносно лінії горизонту,
- розуміє форму предметів та допускає значні порушення під час її графічного моделювання,
- допускається значних помилок у передачі характеру освітлення, світлотіні, тону, матеріальності,
- не вдало komponує зображення в аркуші
- не охайно, зі значним запізненням виконує завдання,
- домашнє завдання виконане частково та на низькому рівні.

5 – 8 балів:

- студент не завжди орієнтується в теоретичному матеріалі,
- не завжди впевнено та відповідно застосовує поняття та терміни,

- дотримується методичної послідовності виконання завдання під керівництвом викладача,
 - не впевнено передає основні пропорційні співвідношення, допускає незначні помилки у передачі перспективних скорочень,
 - уміє аналізувати та передавати зображення у відповідності до положення предметів відносно лінії горизонту, інколи допускає помилки у зображенні предметів відносно лінії горизонту
 - розуміє форму предметів та допускає порушення під час її графічного моделювання,
 - допускає погрішності в передачі характеру освітлення, світлотіні, тону, матеріальності,
 - аналізує та відповідно komponує зображення в аркуші під керівництвом викладача виконує завдання у відведений час
- домашнє завдання виконано частково та посередньо, або повністю та на посередньому рівні.

9 – 12 балів:

- студент добре володіє теоретичним матеріалом,
- розуміє та відповідно застосовує поняття й терміни,
- дотримується методичної послідовності виконання завдання,
- уміє аналізувати закономірності лінійної та повітряної перспектив і застосовує їх під час зображення
- уміє аналізувати та передавати зображення у відповідності до положення предметів відносно лінії горизонту,
- розуміє форму предметів та вправно її передає допускаючи лише незначні порушення, які самостійно виправляє,
- добре передає характер освітлення, світлотінь, тон, матеріальність,
- аналізує та відповідно komponує зображення в аркуші
- охайно та у відведений час виконує завдання
- домашнє завдання виконане на достатньому рівні у повному обсязі.

13 – 15 балів:

- студент досконало володіє теоретичним матеріалом, самостійно поповнює свої знання,
- розуміє та відповідно застосовує поняття й терміни,
- дотримується методичної послідовності виконання зображення,
- уміє аналізувати закономірності лінійної та повітряної перспектив і застосовує їх під час зображення
- уміє аналізувати та передавати зображення у відповідності до положення предметів відносно лінії горизонту,
- добре розуміє форму предметів та передає її засобами малюнку, відповідно передає характер освітлення, світлотінь, тон, матеріальність,
- самостійно аналізує та komponує зображення в аркуші
- охайно та у відведений час виконує завдання
- домашнє завдання виконане у повному обсязі та на достатньому або високому рівні.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Основна

1. Барщ О.О. Рисунок в середній художній школі, 1963.
2. Баммес Г. З. Художня пластична анатомія людини. – Дрезден, 1988.
3. Іттен Й. Мистецтво форми. Мій форкурс у Баухаузі та інших школах / Пер. з німецької та передмова Л.Монахової, 2009. – 136 с.
4. Лі Н.Г. Рисунок. Основи навчального академічного рисунку: Підручник, 2010. – 480 с.
5. Сенін В.П., Коваль О.В. Школа рисунку олівцем. Натюрморт. Пейзаж. Портрет.–Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля»; Белгород: ООО «Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2007.– 112 с
6. Шаров В.С. Академічне навчання образотворчому мистецтву /Шаров В.С., 2014. – 648 с

Допоміжна

1. Додаткова:

1. Архітектурні пейзажі. Мистецький каталог художниці Уляни Слюсар. – Львів: ТзОВ «ВФ «Афіша»», 2009. – 87 с.
2. Голубєва О.Л. Основи композиції, 2004.
3. Кірцер Ю.М. Рисунок та живопис, 2000.
4. Рисунок. Живопис. Композиція: Хрестоматія: Навчальний посібник для студентів худож.-граф. фак. педінститутів / Упор. М. М. Ростовцев та ін., 1989.-207 с.
5. Ростовцев М.М. Навчальний рисунок, 1976.
6. Ростовцев М.М. Зображення голови людини: Навчальний посібник, 1989.
7. Ростовцев М.М., Терентьев О.Е. Развитие творчих здібностей на заняттях з рисунку: Навчальний посібник для студентів, 1987. – 176 с.
8. Сайдевей Я., Гер А., Хортон Дж., Монахин П., Уайзман О. Рисунок та живопис. Повний курс навчання, 2011. – 352 с.
9. Соловйова Б.О. Мистецтво рисунку, 1989. – 254 с.
10. Навчальний рисунок в Академії мистецтв: Альбом/Під ред.. Б.С.Угарова; автор-урядник .Д.А.Сафаралієва, 1990.
11. Школа образотворчого мистецтва, 1986.–Т. 1 – 10

5.2. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Рисунок».
2. Методичні рекомендації до лабораторних та самостійних робіт.

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).